

Professional ethics in education

Vol 1 no 1

Spring 1400

Professional ethics in education centers, with emphasis on the
statement of the second step of the Islamic Revolution
Farhad Nazari¹

Abstract

In the field of education, the vacuum of a charter of professional ethics is felt that is local and appropriate to the needs of the system and the Islamic Revolution, and the purpose of this study is to identify and present this model based on the statement of the second step of the revolution. In this research, using the method of collecting information in a library and using the advantages of the Foundation's data theorizing strategy in the field of information analysis, the statement of the second step of the Supreme Leader's revolution is examined and all categories, concepts and following The concepts of the values of professional ethics in the field of education are enumerated based on this statement and are classified as a charter. In the statement of the second step of the revolution, 22 basic values and 21 practical values were summarized in 5 categories of individual, social, professional education, training centers, education centers. According to the ultimate goals of the statement, observance of these requirements and values of professional ethics will lead to self-improvement in the first place, to socialization in the second degree, and to civilization in the third degree.

Keywords: professional ethics, education, training, statement of the second step of the revolution.

---

¹. PHD of Persian Language and Literature, employee and lecturer of Farhangian University of Hamadan. Email: nazari2523@gmail.com

اخلاق حرفه‌ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر بیانیه گام دوم

انقلاب اسلامی

فرهاد نظری^۱

(صفحات ۱۵۳ - ۱۲۴)

چکیده

در حوزه تعلیم و تربیت، خلاء یک منشور اخلاق حرفه‌ای احساس می‌شود که بومی و متناسب با نیازهای نظام و انقلاب اسلامی باشد و هدف این پژوهش شناسایی و ارائه این الگو براساس بیانیه گام دوم انقلاب است. در این پژوهش با استفاده از روش جمع آوری اطلاعات، به صورت کتابخانه‌ای و استفاده از مزیت استراتژی نظریه پردازی داده بنیاد در حوزه تجزیه و تحلیل اطلاعات، به بررسی بیانیه گام دوم انقلاب مقام معظم رهبری، پرداخته شده و کلیه مقولات، مفاهیم و زیر مفاهیم ارزش‌های اخلاق حرفه‌ای حوزه تعلیم و تربیت را براساس این بیانیه، احصا نموده و به صورت طبقه بندی، به عنوان یک منشور تبیین شده است. در بیانیه گام دوم انقلاب، ۲۲ ارزش اساسی و ۲۱ ارزش کاربردی در ۵ مقوله اخلاق حرفه‌ای فردی، اجتماعی، تربیت، تعلیم، مراکز تعلیم و تربیت جمع بندی شد. براساس اهداف غایی بیانیه، رعایت این بایسته‌ها و ارزش‌های اخلاق حرفه‌ای در درجه اول، به خودسازی و در درجه دوم، به جامعه سازی و در درجه سوم به تمدن سازی منجر خواهد شد. واژگان کلیدی: اخلاق حرفه‌ای، تعلیم، تربیت، بیانیه گام دوم انقلاب.

^۱ دکتری زبان و ادبیات فارسی، کارمند و مدرس دانشگاه فرهنگیان همدان. رایانامه: nazari2523@gmail.com

۱- مقدمه و طرح مسأله

مباحث اخلاقی از زمان وجود انسان بر روی زمین آغاز شده است. از حضرت آدم (ع) تا سایر پیامبران الهی یکی پس از دیگری به تهذیب نفوس و تکمیل اخلاق - که خمیر مایه سعادت انسان هاست - پرداختند، اما بزرگ ترین معلّم اخلاق، پیامبر اسلام (ص) می باشد که با شعار « اِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ » (مجلسی، ۱۳۸۸، ج ۱۶: ۲۱۰) مبعوث شد و خداوند تعالی در مورد ایشان فرموده است که « وَ اِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ؛ اخلاق تو بسیار عظیم و شایسته است » (قلم (۶۴): ۴) قطعاً اخلاق نبوی را باید اخلاق قدسی و الهی بشماریم.

از آنجا که مسائل مطرح شده در بیانیه گام دوم عمدتاً اشاره به بحث منابع انسانی و به ویژه جوان گرایی دارد و منابع انسانی همراه با اخلاق حرفه ای، یکی از مهم ترین مؤلفه های پیشرفت و رشد دانشگاه ها و مراکز تعلیم و تربیت است. از جمله شاخص های مهم تمدن اسلامی، نقش محوری اخلاق و معنویت است. در اهمیّت بررسی واژه های اخلاق و معنویت در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، همین بس که بسامد این کلمات (اخلاق و معنویت^۱) نسبت به واژه های دیگر قابل توجه و ملاحظه است. حسین خنیفر با اشاره به سفارش مقام معظم رهبری (مدّ ظلّه العالی) به بحث معنویت و اخلاق، بیان می کند که: « این محور بر اخلاق حرفه ای متجلی می شود، هر انسانی که مبادی معنویت، مناسکی و اخلاق باشد آسیب نخواهد دید ». (خنیفر، حسین، ۲۰ آذر ۱۳۹۸)

رهبر معظم انقلاب (مدّ ظلّه العالی) در مرحله اول سه نکته مهم و کلید واژه را ذکر می کنند که عین آن را در گام دوم نیز یادآور می شوند که عبارتند: از تهذیب نفس و اخلاق و در واقع خودسازی، جامعه پردازی و سپس تمدن سازی است. بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی در واقع یکی از اساسی ترین منشورهای این نظام است که سه مرحله را

^۱ بسامد واژه اخلاق در بیانیه ۲۱ بار و معنویت ۱۲ بار است.

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

برای این نظام تبیین می‌کند. مرحله آغاز انقلاب اسلامی ایران، دورانی که بدون الگو، پیشینه و تجربه به زیبایی و درستی، ترکیب جمهوریت و اسلامیت را ابداع کرده و به جهانیان، نمونه جدید حکومت‌داری را عرضه نمود.

به فرمایش رهبر انقلاب، مرحله اول زمینه ای برای حال کنونی و فعلی ماست. حال فعلی ما مشحون از عزت، قدرت و مقاومت به معنای رمز پیروزی و زمینه ساز مرحله سوم است تا ان شاءالله گام نهایی را برداریم. برای مرحله دوم صرف نظر از دستاوردهای مرحله اول به نکات مهمی اشاره دارند و آن امیدواری، بیداری و جوشش انقلابی است. جوشش انقلابی به معنای یک انقلاب سیستماتیک و منظم در ساحت فرد، سیاست، اجتماع و حکومت و به معنای ساختن، نه به معنای تاختن و خراب کردن است. از آنجا که رهبر معظم انقلاب توجه خاصی به جوان‌گرایی دارند، به جوانان توصیه کرده اند تاریخ و به خصوص تاریخ ۱۵۰ تا ۲۰۰ سال اخیر را بخوانند و بدانند که غرب و استکبار وقتی که می‌خواست به ایران سیطره پیدا کند با چماق و مقوله علم و فناوری وارد صحنه شد، پس هم اکنون جوانان ما باید در زمینه پژوهش و علم جهادی و اجتهادی پیش بروند. در عقلانیت دینی، جوامع انسانی زمانی به سمت پیشرفت و تعالی حرکت می‌کنند که نه تنها زیرساخت و هسته اصلی مذکور یعنی اخلاقیات را نفی یا سرکوب نکرده، بلکه آن هسته را تقویت و گسترش دهند طوری که مردم آن جامعه در تمام ابعاد زندگی از جمله حرفه، کار، زندگی، تعلیم و تربیت و ... در درجه اول به انسان‌هایی اخلاقی و انسانی تبدیل شوند.

از این رو با توجه به این عقلانیت، سؤال محوری این پژوهش آن است که: براساس نظرات و اندیشه رهبری معظم (مد ظله العالی) به عنوان یک مجتهد جامع الشرایط، در بیانیه گام دوم انقلاب، مقولات و مفاهیم ارزش‌های اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت کدامند و دارای چه طبقه بندی و سطوحی هستند؟

اهمیت پرداختن به موضوع اخلاق حرفه ای در حوزه تعلیم و تربیت با توجه به رویکردها و ایدئولوژیک جامعه اسلامی، امری بدیهی است؛ کشور ایران، براساس

اخلاق حرفه ای در آموزش، سال اول، شماره ۱، بهار ۱۴۰۰

معماری رهبر کبیر انقلاب، کشوری است که داعیه انقلاب اسلامی داشته و می باید در پی تحقق اهداف نهایی آن باشد. بدین منظور تولید الگوهای بومی، جزء نیازهای اساسی انقلاب اسلامی است. منشورهای اخلاق حرفه ای نیز می باید براساس این نیاز انقلاب اسلامی تعریف شوند و منشورهای اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت بایستی براساس آن، مورد بازنگری قرار بگیرند؛ بنابراین در حال حاضر خلاء یک منشور اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت بومی و متناسب با نیازهای نظام و انقلاب اسلامی احساس می شود.

بنابراین هدف این پژوهش ارائه الگوی اخلاق حرفه ای در حوزه تعلیم و تربیت براساس بیانیه گام دوم انقلاب است. تولید و نشر چنین منشوری با توجه به فرمایشات معظم له، افق جدیدی را برای مراکز علمی و پژوهشی کشور باز نموده و جهت گیری های درستی را برای آن ها ایجاد می نماید تا به اهداف عالی انقلاب اسلامی؛ یعنی شکل گیری تمدن اسلامی دست پیدا نماید. رهبر فرزانه انقلاب در بیانیه گام دوم انقلاب نظرات ارزشمندی را پیرامون اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت تأثیر و نقش آن در جامعه ایراد فرموده اند که در این مقاله به بررسی این موضوع پرداخته می شود. از این رو، تمایز این پژوهش ناظر به هدفی است که دنبال می نماید و دیگر اینکه مبتنی بر منویات و فرمایشات مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب است و به عنوان یکی از اولین آثار در این حوزه نگارش شده است؛ بنابراین سؤالات این تحقیق به صورت زیر است:

۱- ارزش های اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) در بیانیه گام دوم، دارای چند سطح یا طبقه کلی می باشند؟

۲- مولفه ها، مقولات و مفاهیم اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت از منظر مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) در بیانیه گام دوم هر چیست و در چه طبقات و سطوحی قرار می گیرد؟

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

برای پاسخ به این سؤالات ابتدا مروری بر ادبیات اخلاق حرفه ای شده است. سپس با استفاده از مزیت استراتژی نظریه پردازی داده بنیاد در حوزه تجزیه و تحلیل اطلاعات، به بررسی بیانیه گام دوم انقلاب پرداخته شده و در نهایت منشور ارزش های اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت، از این منظر تبیین شده است.

۲- ادبیات نظری

۲-۱- مبانی نظری پژوهش

با عنایت به اینکه انسان دارای شأن، شغل و موقعیت ویژه ای در جامعه می باشد؛ لذا باید در کسب و احراز فضائل و نیز دوری از رذائل اخلاقی، بیشتر بکوشد. برای نهادینه سازی اخلاق در فرهنگ مراکز تعلیم و تربیتی، نیازمند ترویج مستمر و اثربخش اخلاق در همه ارکان مراکز علمی و پژوهشی (مدیران، کارکنان، استادان، اندیشمندان، دانشجویان، شرح وظایف، آیین نامه ها، ساختار و...) هستیم.

در مورد واژه اخلاق تعاریف متنوع و گوناگونی، ارائه شده است برخی اخلاق را در دو مفهوم عام آن به کار می برند: اولین مفهوم اینکه اخلاق « مجموعه موازین و معیارهای تعیین شده از سوی شرع است که در امر سازندگی روابط انسان به کار می آید و موجب رشد می گردد و معنی دوم اینکه فرد در برقراری ارتباط با دیگران اعم از خانواده، محیط کار و اجتماع به ضوابطی قائل گردد ». (ملکی، ۱۳۹۵: ۱۳) برخی دیگر مانند قرامکی مفاهیم گوناگونی برای اخلاق قائلند: « عده ای اخلاق را ترمز می انگارند و می گویند که اگر ما اخلاقی باشیم؛ در رقابت ها عقب می مانیم؛ چون رقبا ما پایبند اخلاق نیستند، عده ای قائل به سرسره انگاری اخلاق هستند و فکر می کنند که اگر بخواهند اخلاقی باشند؛ همیشه باید عقب تر بروند و هزینه بدهند و نه تنها جلوی پیشرفتشان گرفته می شود؛ بلکه عقب ماندگی هم پیدا می کنند، در کشور ما رایج ترین انگاره، پند انگاری است. اخلاق، اولاً دانش است و در آن حرف بی حساب و بی دلیل

اخلاق حرفه ای در آموزش، سال اول، شماره ۱، بهار ۱۴۰۰

نمی توان زد و حتماً باید روشمند عمل کنیم؛ ثانیاً دانشی است که باید به تشخیص معضلات اخلاقی بپردازد». (قرامکی، ۱۳۹۴: ۹)

اگر به تعاریفی که در مورد اخلاق به طور خاص یا عام که در منابع گوناگون، ارائه شده دقت نماییم؛ تشابهات و اشتراکات قابل توجهی در آن تعاریف به چشم می خورد، لیکن اگر بخواهیم تعریفی از اخلاق بیان کنیم که در بحث مورد نظر ما یعنی «اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت» جای تأمل و دقت نظر داشته باشد و از سوی دیگر به نوعی جمع بندی تعاریف ارائه شده باشد؛ به تعریف زیر بسنده می کنیم: اخلاق عبارت است از «الگوی رفتار ارتباطی درون شخصی و برون شخصی مبتنی بر رعایت حقوق طرف مقابل». (ملکی، ۱۳۹۵: ۱۵) و اگر این تعریف را مورد نظر قرار دهیم؛ واژه هایی کلیدی مانند رفتار ارتباطی، درون شخصی، برون شخصی و حقوق طرف مقابل، نظیران را جلب می نماید؛ زیرا تعلیم و تربیت در یک ارتباط دو طرفه اتفاق می افتد و لازم است که به این مقوله توجه خاص نمود.

رهبر معظم انقلاب در بخشی از بیانیه می فرمایند: «معنویت به معنی برجسته کردن ارزش های معنوی از قبیل: اخلاص، ایثار، توکل، ایمان در خود و در جامعه است، و اخلاق به معنی رعایت فضیلت هایی چون خیرخواهی، گذشت، کمک به نیازمند، راستگویی، شجاعت، تواضع، اعتماد به نفس و دیگر خلقیات نیکو است. معنویت و اخلاق، جهت دهنده همه حرکت ها و فعالیت های فردی و اجتماعی و نیاز اصلی جامعه است.» (حسینی خامنه ای، ۱۳۹۷: ۳۷) ایشان، در بیان دیگر اخلاق را اصل و اساس می دانند و در سخنانی دیگر، هویت و شاکله اصلی جامعه را هویت اخلاقی آن می دانند.^۱

صاحب نظران و اندیشمندان، تعاریف بسیاری را برای اخلاق حرفه ای بیان نموده اند که از آن جمله، به صورت اختصار می توان اشاره نمود: « اخلاق که مجموعه ای از

---

^۱ دیدار با رئیس و مدیران سازمان صداوسیما، ۱۱ آذر ۱۳۸۹

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

بایدها و نبایدها و جزء فطریات و بدیهیات عقلی بشر است؛ یکی از مهمترین هدف‌های پیامبران در نظر قرآن است؛ زیرا اعتلا و سعادت انسان در گرو پابندی و آراستگی به اخلاق الهی است، تا جایی که پیامبر اکرم (ص) هدف از بعثت خود را تکمیل کرامت های اخلاقی بیان فرموده اند» (مشایخی پور، ۱۳۹۰: ۳۸) واژه اخلاق، روزمره و فراوان به کار برده می شود و به روشن سازی بیشتری نیاز دارد علم اخلاق با مطالعه علمی در ارتباط است که بیشتر اصول، ارزش ها و هنجارها را برای زندگی و عمل انسان مدنظر قرار می دهد. (نوربرگ و جانسون، ۲۰۰۷: ۲۷۸) دانشمندان اخلاق، در متون اسلامی این واژه را در معانی متعددی به کار برده اند یکی از معانی بسیار رایج تر این است که «صفات یا ملکات نفسانی که در نفس انسان رسوخ کرده و پایدار شده باشد و باعث می شود، کارهای متناسب با آن صفات به طور خودجوش و بدون نیاز به تفکر و تأمل از انسان صادر شود» (ابن مسکویه، ۱۳۷۱: ۲۳) و در تعریف و تعبیری دیگر «اخلاق، علمی است که سرچشمه های اکتساب صفات نیک و راه مبارزه با صفات بد و آثار هر یک را در فرد و جامعه مورد بررسی قرار می دهد». (هدایتی و دیگران، ۱۳۹۰: ۳۷) رعایت اخلاق در تمام امور سازمان و تأثیر آن بر کارایی و اثربخشی سازمان مورد توافق محققان قرار گرفته است. (بهشتی فر و دیگران، ۱۳۸۹: ۲)

« اخلاق حرفه ای از شاخه های مهم اخلاق کاربردی است. در تعریف اخلاق کاربردی گفته اند؛ بخشی از اخلاق که به مباحث و معضلات عملی، به نحو خاص و مستقیم عطف توجه می کند». (فرامرزی قرامکی، ۱۳۸۷: ۱۵۶) و در تعریفی دیگر آمده است که «اخلاق حرفه ای مجموعه ای از اصول و استانداردهای سلوک بشری است که رفتار افراد و گروه ها را تعیین می کند. در حقیقت، اخلاق حرفه ای یک فرآیند تفکر عقلانی است که هدف آن محقق کردن این امر است که در سازمان چه ارزش هایی را چه موقع باید حفظ و اشاعه نمود. اخلاق حرفه ای نوعی تعهد اخلاقی و وجدان کاری نسبت به هر نوع کار، وظیفه و مسئولیت است». (داودی و بهادری، ۱۳۹۶: ۱۶۸) و از نظرگاه دیگر « اخلاق حرفه ای مجموعه ای از آیین نامه ها و مقرراتی است که عمل

اخلاق حرفه ای در آموزش، سال اول، شماره ۱، بهار ۱۴۰۰

اخلاقی را برای آن حرفه مشخص و خاص تعریف می کند و چارچوبی برای عمل و قضاوت اخلاقی یا غیراخلاقی هر حرفه محسوب می شود.» (بشیری و دیگران، ۱۳۹۸: ۲۱۱) و فرامرزقرامکی در تألیف دیگر خود بیان می دارد که « مسئولیت پذیری در محیط زندگی شغلی را اخلاق حرفه ای می نامیم » (فرامرز قرامکی و دیگران، ۱۳۹۵: ۷۱) برخی از پژوهش ها نیز مؤلفه هایی برای اخلاق حرفه ای عنوان می نمایند؛ که قابل توجه و بررسی است: « اخلاق حرفه ای دارای هشت مؤلفه اساسی می باشد که عبارت اند از: اخلاق عدالت محوری، اخلاق حمایت محوری، اخلاق فکری، اخلاق فایده محوری، اخلاق آموزشی، اخلاق ارتقاء سازمانی، اخلاق وظیفه محوری و در نهایت اخلاق حقوق محوری است.» (موسوی و دیگران، ۱۳۹۵: ۸۹) نقطه مشترک تعاریف فوق، این است که اخلاق حرفه ای در حقیقت، نوعی وجدان کاری و مسئولیت پذیری شغلی است که براساس چارچوب، اصول و مقررات باشد.

۲-۲- مفهوم اخلاق حرفه ای

اخلاق حرفه ای یکی از مسائل اساسی همه جوامع بشری است. در حال حاضر، متأسفانه در جامعه ما در محیط کار کمتر به اخلاق حرفه ای توجه می شود. جامعه ما نیازمند آن است تا برای تحقق ویژگی های اخلاق حرفه ای مانند اینار، گذشت، کمک رسانی، دلبستگی به کار، روحیه مشارکت و اعتماد، ایجاد تعامل با یکدیگر و... فرهنگ سازی شود. « امروزه یکی از مهم ترین متغیرها در موفقیت هر مراکز تعلیم و تربیت، رعایت اخلاق به عنوان تنظیم کننده روابط میان انسان ها است.» (بیک زاده و دیگران، ۱۳۹۳: ۳)

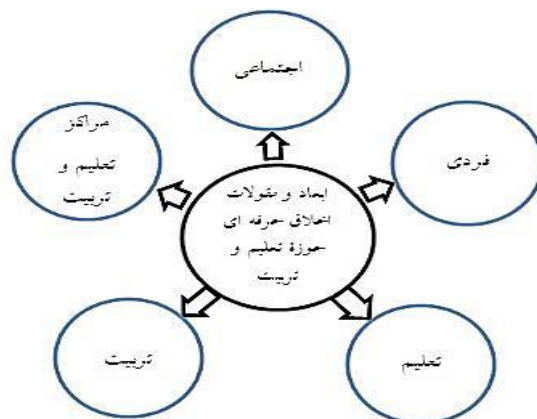
امروزه بسیاری از کشورها در جهان صنعتی به این بلوغ رسیده اند که به تحقیقات درباره اخلاق حرفه ای جایگاه ویژه ای بدهند؛ زیرا بی اعتنایی به مسائل اخلاقی و فرار از مسئولیت ها و تعهدات اجتماعی، باعث از بین رفتن این ویژگی می شود. وقتی از حوزه فردی و شخصی به حوزه کسب و کار گام می نهیم، سخن از اخلاق حرفه ای یا اخلاق شغلی به میان می آید؛ مانند: اخلاق پزشکی، اخلاق معلمی، اخلاق

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

علمی، اخلاق پژوهشی، اخلاق مهندسی و نظایر آن. « اخلاق حرفه ای مجموعه ای از ویژگی های رفتاری است که منجر به رعایت حقوق مشترک همکاران و مشتریان می شود و در موضوعاتی چون خیرخواهی، رعایت حدود قانونی، عدم سوءاستفاده از حرفه و قابلیت اعتماد تجلی می یابد. » (میرکمالی، ۱۳۸۹: ۲۵۴)

در ابتدا مفهوم اخلاق حرفه ای به معنای اخلاق کار و اخلاق مشاغل به کار می رفت. اخلاق حرفه ای، متعهد شدن انرژی ذهنی و روانی و فیزیکی فرد یا گروه به ایده جمعی است در جهت اخذ قوا و استعداد درونی گروه و فرد برای توسعه به هر نحوی است. اخلاق حرفه ای یکی از شعبه های جدید اخلاق است که می کوشد به مسائل اخلاقی حرفه های گوناگون پاسخ داده و برای آن اصولی خاص دارد. « مسئولیت پذیری در محیط زندگی شغلی را اخلاق حرفه ای می نامیم. اخلاق حرفه ای، همانند اخلاق خانواده و اخلاق شهروندی از اقسام اخلاق کاربردی است و خود بر حسب گوناگونی مشاغل و حرفه ها، تنوع می یابد. » (قرامکی و دیگران، ۱۳۹۵: ۷۱) اخلاق حرفه ای به مسائل و پرسش های اخلاقی و اصول و ارزش های اخلاقی یک نظام حرفه ای می پردازد و ناظر بر اخلاق در محیط حرفه ای است. اخلاق فردی، مسئولیت-پذیری فرد است در برابر رفتار فردی خود است. این اخلاق، دربرگیرنده مجموعه ای از احکام ارزشی، تکالیف رفتار و سلوک و دستورهایی برای اجرای آن هاست.

در این پژوهش از حیث عملیاتی، اخلاق حرفه ای، به مجموعه ای از گزاره ها و ارزش های اخلاق حرفه ای در حوزه تعلیم و تربیت با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب، در پنج مقوله اخلاق حرفه ای فردی، اجتماعی، تعلیم، تربیت، مراکز تعلیم و تربیت جمع بندی می شود. البته از شاهد مثال و آوردن بیانات مستند معظم له، در مورد هر کدام از این مقولات، به دلیل رعایت اختصار، خودداری می شود.

نمودار ۱- ابعاد و مقولات اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت در بیانیه گام دوم انقلاب

۲-۳- مزیت وجود اخلاق حرفه ای در حوزه تعلیم و تربیت

اخلاق حرفه‌ای محتاج یک نظام اخلاقی است. در جهان، نظام‌های اخلاقی مختلفی وجود دارد. اخلاق حرفه‌ای نقش راهبردی در موفقیت معطوف به آینده مراکز تعلیم و تربیت دارد و دوری از آن‌ها مراکز تعلیم و تربیت را سخت آسیب پذیر و متضرر کرده است. دستیابی مراکز تعلیم و تربیت به اخلاق حرفه‌ای موجب مزیت استراتژیک می‌شود. مراکز تعلیم و تربیت از طرفی خواهان اخلاق هستند و از طرف دیگر اخلاق ورزی و پایبندی به اخلاقیات را مشکل ساز می‌بینند و این مهمترین مانع این مراکز، در روی آوردن به اخلاق حرفه ای است. مشکل عمده مراکز تعلیم و تربیت، مهارت مواجهه با مسایل اخلاقی است. در حقیقت « مهم‌ترین توقع ما از دانش اخلاق حرفه‌ای، رشد است. اخلاق حرفه‌ای به عنوان یک حوزه تخصصی اخلاق عام است». (قرامکی، ۱۳۹۴: ۱۱ و ۹) البته لازم به یادآوری است که، دو واژه حرفه و شغل، گاهی به صورت مترادف و به معنای پیشه و کار، استفاده و تلقی می‌شوند. اما رویکرد دقیق این دو واژه، دارای دو مفهوم متمایز و البته مرتبط هستند. در حالی که « حرفه علاوه بر مؤلفه های شغل، حداقل از شش مؤلفه دیگر برخوردار است: دانش تخصصی، تجربه

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

شغلی، مهارت، توانایی، نگرش متمایز و تعهد حرفه ای یا مرام اخلاقی». (فرامرزی، قرامکی، ۱۳۹۳: ۶۸) حرفه گرایی رمز و راز ماندگاری حرفه ای ها و زمینه توسعه کشورهاست و به همین دلیل کشورها بر حرفه گرایی تأکید دارند تا شغل گرایی، در حقیقت حرفه گرایی اراده و عزم یک ملت برای ارتقای کیفی همه مشاغل بوده است. در کشورهایی که سیاست شغل گرایی رایج است توسعه خاصی در مقایسه با کشورهای حرفه گرا ندارند.

۳- روش شناسی تحقیق

استراتژی پژوهشی و روش تحلیل این تحقیق، تئوری داده بنیاد یا روش رویش نظریه است. «نظریه پردازی داده بنیاد، روشی پژوهشی برای علوم اجتماعی است که توسط دو جامعه شناس آمریکایی، گلیسر^۱ (۱۹۳۰م.) و استراوس^۲ (۱۹۹۶-۱۹۱۶م.) تدوین شده است». (دانایی و امامی، ۱۳۸۶: ۷۲) این استراتژی، گرایش به تحقیق کیفی دارد که با همکاری گلیسر و استراوس رشد و توسعه یافته است. روش ها و رویه های منظم، پژوهشگر را قادر می سازد. تا نظریه مستقل بسازد؛ نظریه ای که با معیارهای علمی مطابقت نماید. در حالی که رویه ها چنان طراحی شده اند که دقت تحلیلی و قاطعیت را فراهم می سازد، خلاقیت نیز عنصر مهمی است. خلاقیت، محقق را قادر می سازد تا سؤال های داده ها را مطرح کند و با مقایسه هایی، به بصیرت هایی درباره پدیده و به تنظیم نظری داده ها نائل آید.

در این پژوهش، سه فرآیند، از ابتدا تحلیلی مشخص دارد که رویه های نمونه گیری نوعاً براساس آن ها انتخاب می شوند. این سه فرآیند عبارت اند از: کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی (الوانی و دیگران، ۱۳۸۶) همچنین این

¹ Glaser

² Strauss

اخلاق حرفه ای در آموزش، سال اول، شماره ۱، بهار ۱۴۰۰

استراتژی می تواند با رویکرد استراوس و کوربین^۱ و رویکرد گلیسر انجام بگیرد که محقق می بایست به مدل پیشنهادی آن ها در کدگذاری محوری دست پیدا نماید ولی در رویکرد استراوس و کوربین چنین قیدی وجود ندارد. لذا با توجه به هدف اصلی تحقیق، که شناسایی یک سری مؤلفه ها و ارزش های اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت است و نه رسیدن به مدل خاص و همچنین تبیین یک نظریه بود، لذا رویکرد انتخابی در این تحقیق، براساس رویکرد استراوس و کوربین تنظیم شده است و دلیل انتخاب استراتژی نظریه پردازی داده بنیاد، این است که این استراتژی در مقایسه با سایر استراتژی های تحقیق کیفی همچون تحلیل مضمون، از قوت و مزیت های تحلیلی بالایی مانند کدگذاری داده ها، برخوردار هست و می توانیم فرآیند تحقیق را به خوبی در جهت نشان دادن یافته های تحقیق برای مخاطب به تصویر بکشیم.

۲-۳- روش جمع آوری اطلاعات

روش جمع آوری اطلاعات در این تحقیق، به صورت کتابخانه ای است، بدین منظور با مراجعه به مقالات، کتاب بیانیه گام دوم، بیانات مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) در پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری گردآوری گردید.

۴- یافته های مقاله

۲-۴- کدگذاری باز

۱-۲-۴- نمونه تئوریک: مفاهیم اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت در بیانیه

گام دوم انقلاب اسلامی

در کد گذاری باز نمونه تئوریک، متن کتاب ۴۸ صفحه ای بیانیه گام دوم انقلاب، مبنای پژوهش قرار داشت. کدهای مربوط به کدگذاری باز به مفاهیم خاصی اشاره

---

¹ Corbyn

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

دارد. حرف نخست « ب » اشاره به متن بیانیه گام دوم دارد که در جدول ۱ مشخص شده است. عدد بعد از حرف « ب » اشاره به زیرمفهوم ها نمونه های تئوریک در شماره صفحات کتاب بیانیه گام دوم انقلاب، دارد.

جدول ۱- نمونه های تئوریک

ردیف	نمونه تئوریک	نشانه
۱	ایثار	b۲۵ - b۳۷
۲	اخلاص	b۲۴ .b۳۷
۳	توکل	b۳۷
۴	دانایی	b۴۴.b۴۱.b۳۵.b۱۵
۵	حکمت	b۴۶.b۴۶
۶	نظم	b۱۴
۷	ابتکار	b۳۴ .b۳۰
۸	تواضع	b ۳۷
۹	مسئولیت پذیری	b۴۰ .b۳۸ .b۳۷ .b۳۷- b ۳۰ .b۱۵
۱۰	خیرخواهی	b۳۷
۱۱	گذشت	b۳۷ .b۱۵
۱۲	جوان گرایی	۲۸.b۲۸.b۲۷.b۲۷.b۲۶.b۲۶.b۲۵.b۲۵.b۲۵.b۲۵.b۲۴.b۲۰.b۱۶.b۱۵ b۴۰ .b۳۸.b۳۷.b۳۴ .b۳۴ .b۳۱ .b۳۱ .b۳۱ .b۳۰ .b۳۰ .b۳۰ .b۳۰ .b۳۰ .b b۴۷.b۴۷.b۴۵.b۴۴.b۴۴.b۴۴.b۴۱.b۴۱
۱۳	روحیه برادری	b۲۵ .b۱۳
۱۴	قانون گرایی	b۴۵
۱۵	تکریم	b۳۴
۱۶	خدایمحوری	b۴۳.b۳۶.b۳۴ .b۲۴ .b۱۴
۱۷	معنویت	b۳۸.b۳۸ .۳۷ .b۳۷ .b۳۷ .b۳۷ .b۳۳ .b۳۰ .b۲۶ .b۲۴ .b۱۷ .b۱۳ b۳۸
۱۸	اخلاق	۳۷.b۳۷.b۳۷.b۳۷.b۳۵.b۳۳.b۳۰ .b۲۶.b۲۵.b۲۵.b۲۵.b۲۴.b۱۳ b۴۷.b۴۵ .b۳۸ .b۳۸ .b۳۸ .b۳۸ .b۳۸ .b
۱۹	اعتقاد	b۳۵ .b۱۹
۲۰	آزادی و آزادی	b۴۵.b۴۵.b۴۵.b۴۵.b۴۵.b۴۵ .b۳۴.b۳۳ .b۱۸ .b۱۳

اخلاق حرفه ای در آموزش، سال اول، شماره ۱، بهار ۱۴۰۰

	خواهی	
b۴۳،b۱۴،b۱۳	قاطعیت و حساسیت	۲۱
b۴۵،b۳۹ – b۳۰، b۳۰،b۱۶، b۱۵، b۱۴	عملگرایی	۲۲
b۴۷، b۴۳، b۳۸، b۳۷، b۳۲، b۳۱، b۲۷، b۱۳، b۱۲	تلاش و کوشش	۲۳
b۴۷، b۴۶، b۳۱، b۳۰، b۲۸ – b۲۸، b۲۶، b۲۴، b۱۹	جهادی	۲۴
b۴۳، b۴۲، b۴۲، b۴۲، b۴۲، b۴۱، b۴۱، b۳۳، b۲۶، b۲۵، b۱۷	فساد ستیزی	۲۵
۴۶، b۴۱، b۴۰، b۲۹، b۲۹، b۱۲	صبر و مقاومت	۲۶
b۴۵، b۳۱، b۳۰	اندیشمندی	۲۷
b۴۷، b۳۸	هوشمندی	۲۸
b۱۳	عقلانیت	۲۹
b۲۰، b۱۴	با اراده	۳۰
b۳۱، b۳۰، b۲۰، b۱۴، b۱۱	همت و اراده	۳۱
b ۳۹، b۲۰، b۲۰، b۱۹	مدیریت جهادی	۳۲
b۴۴، b۳۴، b۳۴، b۳۴، b ۳۳، b۳۰، b۱۷، b۱۶، b۱۶، b۱۵	آینده نگری	۳۳
b۳۲، b۳۲	خردگرایی	۳۴
b۳۰، b۳۰، b۲۸، b۲۸، b۲۷، b۱۸، b۱۸، b۱۸، b۱۲۵، b۱۴، b۱۴، b۱۱، b۱۱ b۴۷، b۴۶، b۴۴، b۴۲، b۳۱، b۳۱	روحیه انقلابی	۳۵
b۴۴، b۴۴، b۳۴، b۳۴، b۳۴، b۳۳، b۳۳، b۳۳، b۳۱، b۲۸، b۲۴، b۱۸ b۴۷	امیدواری	۳۶

گام بعدی، استخراج مفاهیم و مقوله ها از نمونه‌های تئوریک جدول‌ار می توان در جدول ۲ مشاهده نمود.

در مجموع در نمونه‌گیری تئوریک، ۵ مقوله و ابعاد اصلی ۳۶ مفهوم و تعداد ۲۱۳ زیر مفهوم به شرح زیر استخراج شده است:

جدول ۲ – ظهور ابعاد و مقوله ها از مفاهیم استخراج شده در نمونه تئوریک جدول ۱

مقوله و ابعاد	مفاهیم	نشانه و زیر مفهوم	مقوله و ابعاد	مفاهیم	نشانه و زیر مفهوم
	ایشار	b۳۷ – b۲۵	۳	اعتقاد	b۳۵، b۱۹
	اخلاص	b۳۷، b ۲۴		معنویت	b۲۶، b۲۴، b۱۷، b۱۳

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

.b۳۰ .b۳۳ .b۳۷ .b۳۸ .b۳۸ .b۳۸ .b۳۷ .b۳۷ .b۳۸		تربیت			۱ فردی
۲۵ .b۲۵ .b۲۵ .b۲۴ .b۱۳ .b۳۰ .b۲۶ .b۲۵ .b .b۳۷ .b۳۷ .b۳۵ .b۳۳ .b۳۸ .b۳۷ .b۳۷ .b۳۸ .b۳۸ .b۳۸ .b۳۸ .b۴۷ .b۴۵	اخلاق		b۳۷	توکل	
.b۳۶ .b۳۴ .b۲۴ .b۱۴ b۴۳	خدماتحوری		b۴۴ .b۴۱ .b۳۵ .b۱۵	دانایی	
- b۱۸ .b۱۴ .b۳۱ .b۲۵ .b۱۹ .b۱۹ .b۴۳ .b۳۷	ایمان		b۳۴ .b۳۰	ابتکار	
.b۴۳ .b۱۴ .b۱۳	قاطعیت و حساسیت	۴ مراکز تعلیم و تربیتی	.b۱۴	نظم	۲ اجتماعی
.b۳۰ .b۱۶ .b۱۵ .b۱۴ b۴۵ .b۳۹ - b۳۰	عملگرایی		b۳۲ .b ۳۷	اعتماد به نفس	
، b۴۳ b .b۴۲b	سلامت اداری		b۳۷	تواضع	
.b۱۳ .b۱۲ .b۳۷ .b۳۲ .b۳۱ .b۲۷ .b۴۷ .b۴۳ .b۳۸	تلاش و کوشش		.b۳۷ .b۳۷ .b۳۰ .b۱۵ b۴۰ .b۳۸	مسئولیت پذیری	
۲۸ .b۲۸ .b۲۶ .b۲۴ .b۱۹ .b۴۷ .b۴۶ .b۳۱ .b۳۰ .b	جهادی		b۳۷	خیرخواهی	
.b۴۱ .b۳۳ .b۲۶ .b۲۵ .b۱۷ .b۴۲ .b۴۲ .b۴۲ .b۴۲ .b۴۱ b۴۳	فساد ستیزی		b۳۷ .b۱۵	گذشت	
۴۵ .b۳۴ .b۳۳ .b۱۸ .b۱۳ .b۴۵ .b۴۵ .b۴۵ .b۴۵ .b b۴۵	آزادی و آزادی خواهی		.b۲۵ .b۱۳	روحیه برادری	
b۳۴	تکریم		b۴۵	قانون گرایی	
.b۱۴ .b۱۴ .b۱۱ .b۱۱ .b۱۸ .b۱۸ .b۱۸ .b۱۲۵ .b۲۸ .b۲۸ .b۲۷۷	روحیه انقلابی		b ۱۱ .b۱۳ .b۴۶	حفظ آرمان ها	

اخلاق حرفه ای در آموزش، سال اول، شماره ۱، بهار ۱۴۰۰

.b۳۰ .b۳۰ ۴۶.b۴۴.b۴۲.b۳۱.b۳۱ b۴۷.b		۵			
b۴۵ .b۳۱ .b۳۰	اندیشمندی	تعلیم	.b۲۵b۲۴.b۲۰ .b۱۶.b۱۵ .b۲۶.b۲۶b۲۵.b۲۵.b۲۵ .b۳۰ .b۲۸.b۲۸b۲۷.b۲۷ b۳۱.b۳۰ .b۳۰ .b۳۰.b۳۰ .b۳۷b۳۴ .b۳۴ .b۳۱ .b۳۱ .b۴۴ .b۴۱b۴۱ .b۴۰ .b۳۸ .b۴۷ .b۴۷ .b۴۵b۴۴ .b۴۴	جوان گرایی	
b۴۷ .b۳۸	هوشمندی				
b۱۳	عقلانیت				
b۴۱ .b۴۱ .b۴۵	تصمیم گیری				
.b۱۴ .b۲۰ .b۱۴b۱۱ b۳۱ .b۳۰ .b۲۰	همت و اراده				
.b۳۱ .b۲۸ .b۲۴ .b۱۸ .b۳۴ .b۳۳ .b۳۳ .b۳۳ .b۴۴ .b۴۴ .b۳۴ .b۳۴ b۴۷	امیدواری		۲۵b۲۴ .b۲۰ .b۱۶ .b۱۵ .b۲۶b۲۵ .b۲۵ .b۲۵ .b ۲۸ .b۲۸b۲۷ .b۲۷ .b۲۶ .b۳۰ .b۳۰ .b۳۰ .b۳۰ .b ۳۴ .b۳۱ .b۳۱b۳۱ .b۳۰ .b۴۰ .b۳۸ .b۳۷b۳۴ .b ۴۴ .b۴۴ .b۴۴ .b۴۱b۴۱ .b۴۷ .b۴۷ .b۴۵b ۳۸ b۳۷ .b۲۲ .b	جوان گرایی کمک رسانی	
b ۳۹ .b ۲۰ .b ۲۰ .b ۱۹	مدیریت جهادی				
.b۲۳ .b .۲۳b۱۳ b .b۳۰ .۳۳b۲۴ .b۲۳ .b۴۳ .b ۳۹ .b۳۹ ۴۳ b ۴۳ .b۴۳	عدالت				
.b۱۷ .b۱۶ .b۱۶ .b۱۵ .b۳۴ .b ۳۳ .b۳۰ b۴۴ .b۳۴ .b۳۴	آینده نگری				
.b۳۲ .b۳۲	خردگرایی				

با توجه به جدول ۱ نمونه گیری تئوریک، تعداد ۵ مفهوم و ۳۴ زیر مفهوم جدید به شرح زیر اضافه شد.

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

- ۱- ذیل مقوله « فردی » زیرمفهوم های « احساس وظیفه، پژوهش و دانش، مصلحت، هشیاری، سازگاری، راستگویی، خلق نیکو، انعطاف، منبع الطبع، قدر خود را دانستن، پرانگیزه » اضافه شد.
- ۲- ذیل مقوله « اجتماعی » زیرمفهوم های « عبرت از گذشته، قدرت و نشاط کاری، وجدان آرمان خواه، کمک به نیازمندان، مهربانی با دیگران، ذکر و دعا، حقوق عمومی، دفاع از اقلیت ضعیف، جوانمردی، داوطلبی، کارآمدی، کارگزاران، فعالان، سرعت عمل، همت و اراده » اضافه شد.
- ۳- ذیل مقوله « تربیت » زیرمفهوم های « ما می توانیم، فضیلت، رویکرد دینی، ارزش معنوی، شعور معنوی، وجدان اخلاقی شاکر، تقوی و دوری از حرام، دوری از سبک زندگی غربی، ارزش دینی، دل نورانی، معرفت اسلامی » اضافه شد.
- ۴- ذیل مقوله « مراکز تعلیم و تربیت » زیرمفهوم های « انفعال ناپذیر، تصمیم گیری، منطقه ای اندیشیدن و جهانی عمل کردن، تلاش جهادی، تلاش همه جانبه، انگیزه جهادی، جهت گیری انقلابی و جهادی، جهاد علمی، آزادی اجتماعی، منزلت اجتماعی، احترام » اضافه شد.
- ۵- ذیل مقوله « تعلیم » زیرمفهوم های «مدیریت جهادی، جوشش انقلابی، رهبری آسمانی، کاردانی، آرمان خواهی انقلابی، نظریه نظام انقلابی، مروت انقلابی، جریان انقلابی، نگاه انقلابی، انگیزه انقلابی، زهد انقلابی، موضع انقلابی، ساده زیستی، قلب نورانی، نگاه امیدوارانه، امیدبخشی، مدیریت خردمندانه، گام های استوار، آینده سازی، امید به آینده، مدیریت کارآمد و خردمند و پر انگیزه » اضافه شد.
- ۶- زیر مفهوم « پاک دستی» از مقوله «تربیت» حذف شده و به مفهوم «سلامت اداری» در مقوله «مراکز تعلیم و تربیت» اضافه شد.
- ۷- ذیل مقوله « مراکز تعلیم و تربیت » مفهوم « سلامت اداری » اضافه شد و خود به عنوان یک مفهوم با زیر مفهوم « پاک دستی » تشکیل گردید.

اخلاق حرفه ای در آموزش، سال اول، شماره ۱، بهار ۱۴۰۰

- ۸- ذیل مقوله «تعلیم» مفهوم «عدالت» اضافه شد و خود به عنوان یک مفهوم با زیر مفهوم های «مبارزه با بی عدالتی، استقرار عدالت، توزیع عدالت محور، عدالت در صدر اهداف بعثت،» تشکیل گردید.
- ۹- ذیل مقوله «فردی» مفهوم «اعتماد به نفس» اضافه شد و خود به عنوان یک مفهوم تشکیل گردید.
- ۱۰- ذیل مقوله «اجتماعی» مفهوم «کمک رسانی» اضافه شد و خود به عنوان یک مفهوم با زیر مفهوم های «فعالیت نیکوکاری، کمک به نیازمند، کمک به نهادهای اجتماعی» تشکیل گردید.
- ۱۱- ذیل مقوله «تعلیم» مفهوم «همت» با مفهوم «اراده» با ۷ زیر مفهوم تلفیق و ادغام شد.
- ۱۲- ذیل مقوله «تعلیم» مفهوم «تصمیم گیری» با زیر مفهوم های «تصمیم سازی، تصمیم گیری و عمل کردن» تشکیل شد.
- ۱۳- ذیل مقوله «اجتماعی» مفهوم «حفظ آرمان ها» اضافه شد و خود به عنوان یک مفهوم با زیر مفهوم های «حفظ ارزش های انقلابی، پایبندی به شعارهای انقلاب،» تشکیل گردید.

جدول ۳- جمع بندی مقولات و مفاهیم و زیر مفهوم های استخراج شده در مرحله کفایت نظری

مقوله و ابعاد	مفاهیم	زیر مفهوم ها	مقوله و ابعاد	مفاهیم	زیر مفهوم ها
۱ فردی	ایثار	۳ تربیت	۳ تربیت	احساس وظیفه، پژوهش و دانش، مصلحت، هشیاری، سازگاری، راستگویی، خلق نیکو، انعطاف، منبع الطبع، قدر خود را دانستن، پرانگیزه	ایثار
	اخلاص			توکل	
	داناایی			حکمت	
	حکمت			ابتکار	
	ایمان			اعتقاد	
	ایمان			معنویت	
	اخلاق	فضیلت، رویکرد دینی، ارزش معنوی، شعور معنوی، وجدان اخلاقی شاکر، تقوی و دوری از حرام، دوری از سبک زندگی غربی، ارزش دینی، دل نورانی، معرفت اسلامی، ما می توانیم،			

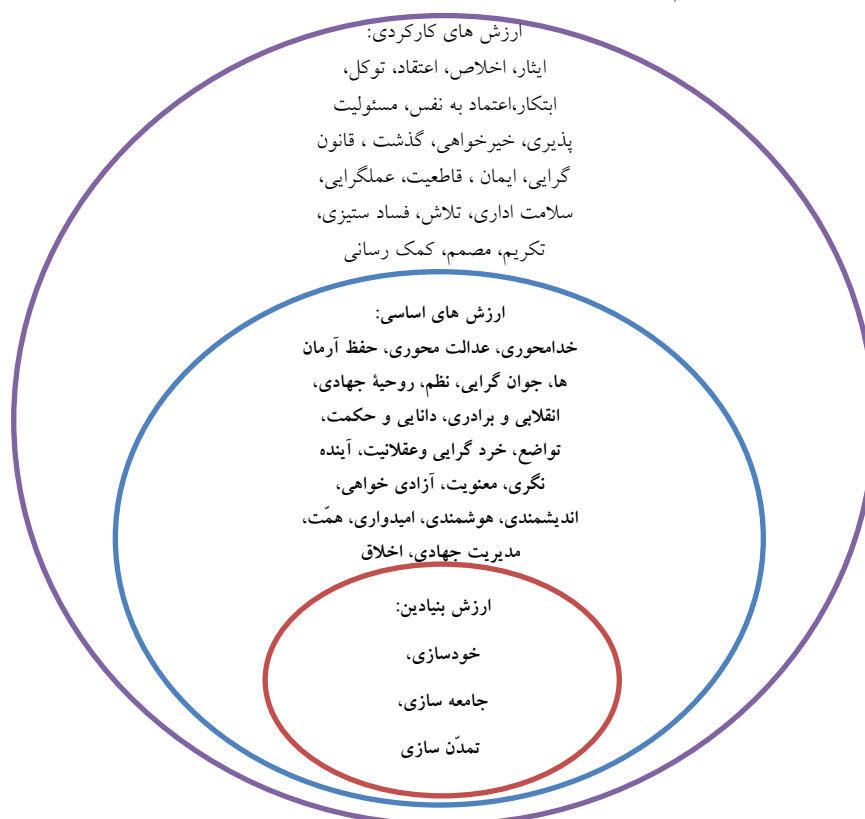
اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

۴ مراکز تعلیم و تربیت	قاطعیت و حساسیت انفعالی ناپذیر، تصمیم گیری، منطقه ای اندیشیدن و جهانی عمل کردن، تلاش جهادی، تلاش همه جانبه، انگیزه جهادی، جهت گیری انقلابی و جهادی، جهاد علمی، آزادی اجتماعی، منزلت اجتماعی، احترام	۵ تعلیم	روحیه انقلابی آینده نگری خرد گرایی هوشمندی عقلانیت عدالت تصمیم گیری همت و اراده امیدواری مدیریت کارآمد و	نظم تواضع اعتماد به نفس روحیه برادری خیرخواهی مسئولیت پذیری گذشت قانون گرایی حفظ آرمان ها جوان گرایی کمک رسانی	۲ اجتماعی و محیطی
	عبرت از گذشته، قدرت و نشاط کاری، وجدان آرمان خواه، کمک به نیازمندان، مهربانی با دیگران، ذکر و دعا، حقوق عمومی، دفاع از اقشار ضعیف، جوانمردی، داوطلبی، کارآمدی، کارگزاران، فعالان، سرعت عمل، همت و اراده				

خردمند و پر انگیزه	جهادی				
--------------------	-------	--	--	--	--

۲-۲-۴- کدگذاری محوری

در کدگذاری محوری ارتباط مقولات و مفاهیم با یکدیگر مورد بحث و بررسی قرار می گیرد. در یک بررسی مقایسه ای این مقولات در سه طبقه جای می گیرند؛ که عبارت اند از: ارزش های بنیادین، ارزش های اساسی و ارزش های کارکردی. روابط این ارزش ها به صورت یک فرآیند قیاسی طی می شود؛ به طوری که ارزش های کارکردی ذیل ارزش های اساسی تعریف می شود و ارزش های اساسی نیز به مراتب ذیل، ارزش بنیادین معنا و مفهوم پیدا می کنند.

نمودار ۲- شبکه مقولات استخراج شده

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

۳-۲-۴- الگوی ارزش های اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت

همان طور که در نمودار ۲ (شبکه مقولات استخراج شده) گفته شد؛ ارزش های رعایت اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت از نگاه مقام معظم رهبری (مدّ ظله العالی) احصا شد. جهت تبیین مناسب تر از ارزش ها، آن ها در سه دسته ارزش بنیادین و ارزش های اساسی و ارزش های کارکردی طبقه بندی شدند.

ارزش های کارکردی ارزش های عملی ناشی از ارزش های اساسی هستند که می بایست هر فرد آن ها را در مقام اجرا، سرلوحه فعالیت خود قرار دهد. ارائه این ارزش های اساسی و کارکردی، در حقیقت منشور اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت را از منظر مقام معظم رهبری (زید عزه) تبیین خواهد نمود.

جدول زیر خلاصه ای از این ارزش ها را نشان می دهد:

جدول ۴ - جمع بندی ارزش ها

ارزش بنیادین	ارزش های اساسی	ارزش های کارکردی
ارزش بنیادی رعایت اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت برای خودسازی، جامعه سازی، تمدن سازی	خدامحوری	ایثار، اخلاص، اعتقاد، توکل، سلامت اداری، سبک زندگی اسلامی، دوری از حرام، شاکر، دل نورانی، معرفت اسلامی، ذکر و دعاکردن، قلب نورانی
	عدالت محوری	فساد ستیزی، وجدان اخلاقی، وجدان آرمان خواه، رعایت حقوق عمومی، دفاع از اقشار ضعیف، کمک به نیازمندان، منزلت اجتماعی
	حفظ آرمان ها	ایمان، ارزش دینی، آرمان خواهی انقلابی، نظریه نظام انقلابی، مروت انقلابی، نگاه انقلابی، انگیزه انقلابی، زهد انقلابی، موضع انقلابی
	جوان گرایی	شجاعت، قدرت و نشاط کاری، داوطلبی، کارآمدی، سرعت عمل، جوشش انقلابی، پراگیزه
	نظم	قانون گرایی
	روحیه جهادی، انقلابی و برادری	عملگرایی، تلاش، کمک رسانی، ما می توانیم، تلاش جهادی، تلاش همه جانبه، انگیزه جهادی، جهت

اخلاق حرفه ای در آموزش، سال اول، شماره ۱، بهار ۱۴۰۰

دانشی و حکمت	پژوهش و دانش، کاردانی
تواضع	احترام، تکریم، انعطاف، منیع الطبع، مهربانی با دیگران، جوانمردی
خرد گرایی و عقلانیت	عبرت از گذشته
آینده نگری	منطقه ای اندیشیدن و جهانی عمل کردن، آینده سازی، مصلحت
معنویت	فضیلت، رویکرد دینی، ارزش معنوی، شعور معنوی
آزادی خواهی	آزادی اجتماعی
اندیشمندی و هوشمندی	هشیاری
امیدواری	اعتماد به نفس، امید به آینده، نگاه امیدوارانه، امیدبخشی
همت و اراده	مصمم، ابتکار، گام های استوار
مدیریت جهادی	مسئولیت پذیری، قاطعیت مدیریت خردمندانه، مدیریت کارآمد و خردمند و پر انگیزه، احساس وظیفه، رهبری آسمانی، انفعال ناپذیر
اخلاق	خیرخواهی، گذشت خلق نیکو، ساده زیستی، راستگویی، سازگاری

همانگونه که در جدول بالا دیده می شود؛ تعداد ۲۲ ارزش اساسی و ۸۸ ارزش کارکردی از متن بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، به عنوان مفاهیم منشور اخلاقی استخراج و تبیین شده است.

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

۵- ارائه نظریه

نظریه پردازان داده بنیاد، نظریه خودشان را در سه شکل ممکن ارائه می دهند: یک، الگوی کدگذاری بصری دو، مجموعه ای از قضایا (یا فرضیه ها) و سه، داستانی که به شکل روایی نوشته می شود. (دانایی فرد و امامی، ۱۳۸۶: ۸۹) لذا با توجه به گویایی و اختصار در این پژوهش از الگوی کدگذاری بصری استفاده شده است.

اخلاق حرفه ای در آموزش، سال اول، شماره ۱، بهار ۱۴۰۰

نمودار ۳- نظریه داده بنیاد الگوی کدگذاری بصری

براساس جمع بندی مقوله ها، مفاهیم ها و زیرمفاهیم ها، مقام معظم رهبری (زید عزه) در بیانیه گام دوم، نسبت به ابعاد فردی، اجتماعی، تعلیم، تربیت، مراکز تعلیم و تربیتی، اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت، استادان، کارکنان، دانشجویان، در حیطه های خودسازی، جامعه سازی و تمدن سازی، توجه ویژه داشته و در جای جای این بیانیه، به مقولات و مفاهیم قید شده تأکید داشته است. لذا این بیانیه مهم، می تواند برای همه آحاد جامعه و به ویژه دستدرکاران حوزه تعلیم و تربیت، یک فصل الخطاب، محسوب شود.

۶- نتیجه گیری

با توجه به این که آرمان های معنوی و اخلاقی، زندگی یک جامعه، یک کشور و یک ملت را جهت دار می کند و به تلاش و مبارزه آن ها معنا می دهد و برای انسان هویت می سازد؛ اگر ذخیره اخلاقی و معنوی در وجود انسان از حد لازم کاهش یابد، انسان دچار لغزش ها و گمراهی های بزرگی خواهد شد. زیرا معنویت موجب هدفدار شدن انسان بوده و زندگی او را معنا می کند؛ مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) به عنوان رهبر فقیه و فرزانه انقلاب، همواره به حقیقت این امر توجه داشته و در هر سخنرانی با مسئولین و کارگزاران نظام، سایر ارگان ها و حرفه ها، و به ویژه در بیانیه گام دوم انقلاب، آنان را از توصیه هایی اخلاقی بهره مند می سازند. لذا در این پژوهش سعی کردیم کلیه مقولات، مفاهیم و زیر مفاهیم ارزش های اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت را احصاء نموده و به صورت مدون و طبقه بندی شده تبیین نماییم.

بدین منظور ارزش های اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت در بیانیه گام دوم انقلاب، ارزش بنیادین خودسازی، جامعه سازی و تمدن سازی و تعداد ۲۲ ارزش اساسی (خدامحوری، عدالت محوری، حفظ آرمان ها، جوان گرایی، نظم، روحیه

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

جهادی، انقلابی و برادری، دانایی و حکمت، تواضع، خرد گرایی و عقلانیت، آینده نگری، معنویت، آزادی خواهی، اندیشمندی، هوشمندی، امیدواری، همت، مدیریت جهادی، اخلاق) و تعداد ۲۱ ارزش کاربردی (ایثار، اخلاص، اعتقاد، توکل، ابتکار، شجاعت، اعتماد به نفس، مسئولیت پذیری، خیرخواهی، گذشت، قانون گرایی، سبک زندگی اسلامی، ایمان، قاطعیت، عملگرایی، سلامت اداری، تلاش، فساد ستیزی، تکریم، مصمم، کمک رسانی) جمع بندی، طبقه بندی و تبیین شد.

این موارد بیان شده در بیانیه گام دوم انقلاب، در حقیقت ارزش هایی هستند که رعایت آن ها یک حرفه را ارزشمند می سازد. البته لازم به ذکر است؛ وزن هر یک از این ارزش ها متناسب با حرفه های مختلف به صورت اقتضائی، می بایست تعریف شده و هر حرفه متناسب با اقتضائات و شرایط خاص خود، به تعریف و اولویت بندی ارزش های استخراج شده بپردازند. در مجموع باید گفت براساس اهداف غایی بیانیه، رعایت این بایسته ها و ارزش های اخلاقی، در درجه اول، به خودسازی و در درجه دوم، به جامعه سازی و در درجه سوم به تمدن سازی منجر خواهد شد.

نکته دیگری که قابل ذکر و یادآوری است؛ این که هیچ پژوهش دیگری که با این عنوان تحقیق شده باشد؛ یافت نشد که نتایج آن پژوهش ها با نتایج این پژوهش مورد بررسی و مقایسه قرار گیرد و پژوهش حاضر در مقایسه با سایر مقالات، حاوی نکات متمایزکننده ای است. یکی آنکه تعدادی از مقالات، ارزش های اخلاقی مورد اشاره غرب را مبنای کار تحقیقاتی خود قرار داده اند؛ در حالی در اینجا هدف، تولید ارزش های اخلاقی متناسب با بافت فرهنگی انقلاب اسلامی مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی است که توسط مقام معظم رهبری (زید عزه) منتشر و ابلاغ شد.

۷- پیشنهادها:

- ۱- پیشنهاد می شود؛ مراکز تعلیم و تربیت ها، براساس ارزش های اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت احصا شده در این مقاله، منشور اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت خود را موردبازنگری قرار دهند.
- ۲- پیشنهاد می گردد که دانشگاه ها و مراکز تعلیم و تربیت، به منظور انطباق پذیری با اندیشه ولایت، اصول به دست آمده را به روش های گوناگون (تهیة بروشورها، برگزاری کارگاه های آموزشی، هم اندیشی، کرسی های آزاد اندیشی و...) ترویج نموده و نهادینه سازند.
- ۳- پیشنهاد دیگر آن است که مراکز تعلیم و تربیت، متناسب با ویژگی های مشاغل و پست های مراکز تعلیم و تربیت، ارزش های کارکردی اخلاق حرفه ای را که بیشتر به مشاغل مرتبط هستند؛ شناسایی کرده و به صورت یک سری کدهای رفتاری تعلیم، استادی، دانشجویی و کارمندی تعریف مجدد، تدوین نهایی و ترویج نمایند.
- ۴- یکی از نکات مهم و ضروری پژوهشی، تحلیل روابط بین مقولات اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت و تبیین شیوه تعاملات و روابط تأثیر و تأثر با یکدیگر است، که نیازمند فعالیت جدید پژوهشی است.
- ۵- پیشنهاد می شود؛ وضعیّت سنجی اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت مبتنی بر ارزش های اخلاق حرفه ای در بیانیه گام دوم انقلاب، مورد بررسی و پژوهش قرا گیرد.

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

منابع

قرآن کریم

- ابن مسکویه، ا. (۱۳۷۱). تهذیب الاخلاق و تطهیر الاعراق، قم: انتشارات بیدار.
- استراوس، آ. و کوربین، ج. (۱۳۸۷). اصول روش تحقیق کیفی نظریه مبنایی، رویه ها و شیوه ها، بیوک محمدی، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- الوانی، م. و دانایی فرد، ح. و آذر، ع. (۱۳۸۶). روش شناسی پژوهش کیفی در مدیریت رویکردی جامع، تهران: انتشارات صفار.
- بشیری، ز. و بازوبندی، آ. و قاسمی، پ. (۱۳۹۸). اخلاق حرفه ای معلمان، فصلنامه مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی میان رشته ای ۴۱، ۲۱۱.
- بهشتی فر، م. و نکوئی مقدم، م. (۱۳۸۹). رابطه رفتار اخلاقی مدیران با رضایت شغلی کارکنان، مجله اخلاق در علوم و فناوری (پیاپی ۱۳)، ۲-۱، ۲.
- بیک زاده، ج. و صادقی، م. و ابراهیم پور، د. (۱۳۹۱). تأثیر عوامل مراکز تعلیم و تربیتی بر رشد اخلاق حرفه ای کارکنان، مجله اخلاق در علوم و فناوری، ۷، ۲، ۳.
- حسینی خامنه ای، ع. (۱۳۹۷). بیانیه گام دوم انقلاب خطاب به ملت ایران، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی.
- خنیفر، ح. (1399/5/1). بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، نشست علمی، دانشگاه فرهنگیان، چهارشنبه ۲۰ آذر ۱۳۹۸، <https://akhbaremi.ir/137725>.
- دانایی فرد، ح. و امامی، م. (۱۳۸۶). تأملی بر نظریه پردازی داده بنیاد اندیشه مدیریت، مجله استراتژی های پژوهش کیفی، ۲، ۷۲.
- فرامرز قرامکی، ا. و برخوردار، ز. و موحدی، ف. (۱۳۹۵). اخلاق حرفه ای در مدرسه، چاپ دوم، تهران: انتشارات مؤسسه خیریه آموزشی، فرهنگی شهید مهدوی.
- فرامرز قرامکی، ا. (۱۳۸۷). درآمدی بر اخلاق حرفه ای، چاپ یکم، تهران: انتشارات سرآمد.
- فرامرز قرامکی، ا. (۱۳۹۳). اخلاق حرفه ای، چاپ ششم، تهران: مجنون.
- فرامرز قرامکی، ا. و تورانی، ح. و دادار، ن. (۱۳۹۴). اخلاق، مستی پند و پیمان نیست! چرایی و چیستی اخلاق حرفه ای، مجله رشد مدیریت مدرسه، ۱۱۱، ۸-۱۲.

اخلاق حرفه ای در آموزش، سال اول، شماره ۱، بهار ۱۴۰۰

مجلسی، م. (۱۳۸۸) بحارالانوار، ج ۱۶، قم: انتشارات نور و حی. محمد، د. و امیر، ح. و بهادری، س. (۱۳۹۶). تعیین عوامل مؤثر بر اثربخشی اخلاق حرفه ای ازدیدگاه معلمان استان قم، مجله علمی و پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۳۱، ۱۸۶-۱۶۵.

مشایخی پور، م. (۱۳۹۰). مبانی اخلاق کار از دیدگاه امام علی(ع)، مجله دو فصلنامه علمی و پژوهشی مدیریت اسلامی، ۱۹، ۱، ۲۳-۱۵.

ملکی، ح. (۱۳۹۵). اخلاق حرفه ای، چاپ اول، تهران: نشر آبیژ. موسوی، ف. و همکاران. (۱۳۹۵). اخلاق حرفه ای مدیران آموزشی، مجله فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، ۱۱، ۴؛ ۸۹-۹۶.

میرکمالی، م. (۱۳۸۲). اخلاق و مسئولیت اجتماعی در مدیریت آموزشی، مجله روان شناسی و علوم تربیتی، ۳۳، ۱، ۲۰۱-۲۲۱.

میرکمالی، م. (۱۳۸۹). رهبری و مدیریت آموزشی، تهران: نشر یسپرون. هدایتی، ع. و برجعلی زاده، ر. و اله بداشتی، ندا. (۱۳۹۰). اخلاق حرفه ای در آموزه های دینی، مجله تاریخ پزشکی، علمی-پژوهشی، ۸، ۳۷-۶۴.

Norberg, K & Johansson, O. (2007). Ethical Dilemmas of Swedish School.